DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
CLAVO
HAEMORRHOIDALI

QVAM

CONSENSV ET AVCTORITATE

ILLVSTRIS ATQVE GRATIOSAE

FACVLTATIS MEDICAE

IN ACADEMIA IVLIA

PRAESIDE

LAVRENTIO HEISTERO

SER. DVCI BRVNSVIC. ET LVNEBVRGENSI A CONSILIIS AVLICIS ET ARCHIATRO MEDICINAE CHIRVRGIAE AC BOTANICES PROFESSORE PVBLICO

PRO GRADV DOCTORIS

IN IVLEO MAIORI

DIE XXX DECEMBR. A. O. R. MDCCXXXIV

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM

CONSVETIS

PVBLICE DEFENDET

IOH. GOTTLIEB RAVPBACH

SVIDNICENSIS SILESIVS.

HELMAESTADI

TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII

ACAD. TYPOGR.

PRAELOQVIVM.

Cogitanti mihi, finito ſtudiorum meorum curriculo, quod aut quale demum diſſertationis meae inauguralis argumentum ſive obiectum eligerem, variae primum dubitationes animum diſtrahere videbantur. In ampliſſimum quidem, aut ſubtiliorum ſpeculatio-

num, aut practicarum veritatum campum excurrere hic omnino poſſe foecunda ingenia, probe cognovi: ſiquidem vel merum thema Φυσικὸν ſatis copioſam ſuppeditare poſſet tractationem, ſi in cauſſas rerum & modum ſollicite pauliſper inquirere vellent. Scopus tamen paginarum, quae hac occaſione prelo ſubiici ſolent, me admonuit, magis practicae quam merae theoreticae Medicinae hic edendum eſſe ſpecimen, ut eo maiori ſimul uſui & utilitati eſſe poſſit. Ad hanc partem vero me convertens, nihil fere primo quidem intuitu dici poſſe videbam, quod non ab aliis iam dudum copioſe fuerit ventilatum atque pertractatum. Hinc merito illud IVVENALIS:

Occidit miſeros crambe repetita magiſtros:

ab hac quidem via animum ita avertit, ut parum abfuiſſet, quin laborem tot tricis refertum, aliis reliquiſſem, contentus, ut vulgo interdum fit, ſi vel praeter nomen in titulo nihil de meo in diſſertatione deprehenderem. Deterruit autem ab hac vel levitate, vel ignorantia & negligentia, officii ratio,

quae

quae mea potius, quamvis nondum ex amplo experientiae apparatu deprompta, aut doctrina rerum, aut verborum elegantia culta, quam aliorum effata, exhibere docet. Opportune tunc apud celeberrimum quendam Practicum, cum de variis, uti ſolet, rebus medicis ſermo incideret, is cum aliis practicis plus vice ſimplici ſe obſervaſſe profitebatur, quod, quemadmodum apud mulieres occurrit morbus, quem recentiores *clavum hyſtericum* appellant; ita & apud maſculos, cumprimis eos, qui haemorrhoidibus laborant, cephalalgiae ſpecies interdum exſtet, quae tantam cum hyſterico clavo apud feminas cognationem habeat, ut penitus ipſi comparari aut aequiparari poſſit. Quae ſententia cum mihi iam ante ex rationibus quibusdam probabilis imo veroſimilis viſa ſit, morbi huius exiſtentiam, iam ex allegata eius & aliorum praxi, aeque ac ante ex theoria, certam eſſe, & a priori, quod dicunt, demonſtrari poſſe, quamvis in Syſtematibus notioribus practicis vel nondum vel parum accurate ac diſtincte deſcriptus reperiatur, perſpicue cognovi. O-

perae igitur pretium fore arbitrabar, quia hoc malum valde eſt moleſtum ac vehemens, ſi pro inſtituti ratione meas cogitationes de hoc morbo in chartam conicerem, diſſertationi meae ſub nomine *clavi haemorrhoidalis* themá tali modo conſtituturus. Longius quidem meditationes de hac re pro dignitate & gravitate eius diduci potuiſſent, imo & debuiſſent, & fortaſſe etiam tantiſper politiores. At ignoſcat L. B. ſi quid hac in re omiſſum vel non ſatis expolitum aut diductum deprehenderit: cum in re adeo gravi & fere nova, quae praeſtantiſſima atque exercitatiſſima ingenia requirit, & quibus etiam uberiorem huius argumenti perfectionem commendo, ingenii mei tenuitas meliora producere non potuit; adeoque veniam ab humanitate eius ac candore decentiſſime & expeto & expecto. Deus vero O. M. cuius ſacroſanctis auſpiciis merito omnia noſtra ſuſcipimus, & hunc qualemcunque meum laborem in ſanctiſſimi ſui nominis gloriam, & aegrotantium ſalutem vergere iubeat.

I.

I.

DE ſaeviſſimo hoc morbo, *clavo nimirum haemorrhoidali*, acturus, antequam rem ſive morbum ipſum exponendum aggrediar, boni ordinis, perſpicuitatis & methodi cauſſa nonnulla de nomine expedire atque praefari haud inutile eſſe iudicavi. Vocabulum *clavi* latinis ſcriptoribus ſub diverſa venit ſignificatione. Nam primo & quidem proprie ſignificat *mechanicam quandam rem* ſive inſtrumentum, ferreum plerumque vel ligneum, quo aſſeres, trabes vel ligna aliaeve res coniunguntur, firmantur, panguntur ſive clauduntur, atque a *claudendo* nomen clavi derivatum eſſe videtur. Deinde etiam pro fibula ſive re quadam, qua veteres Romani caligas coniungebant, olim uſurpatur: hinc *clavos caligares* eos appellat PLINIVS lib. 9. c. 18. Ita in tunicis Romanorum *clavi* appellabantur particulae ſive plagulae ex purpura fere de pectore demiſſae, *Knöpffe oder Schleiffen*, ut in *Fabri* lexico vertitur, quibus veſtes ſive tunicas iungebant atque firmabant: & quibus latioribus viri ſenatorii, anguſtioribus equeſtres utebantur, ut notis legitimis uterque ordo diſtingueretur. Vnde *Laticlavii* dicti ſunt, qui dignitate ſenatoria gaudebant; *Anguſticlavii*, qui inter equites cenſebantur. Clavus etiam *gubernaculum* in navi ſignificat, *das Steurruder*; hinc metaphorice clavum imperii tenere CICERO quam elegantiſſime dixit.

Quid clavi vocabulum ſignificet.

II.

Hae vero ſignificationes me, ut Medicum, haud diutius morantur; ſed cum hoc vocabulum etiam medi-

Quid ſenſu medico antiquis.

medico ſenſu pro variis iisque diverſiſſimis morbis, cum a veteribus, tum potiſſimum a recentioribus uſurpetur, videndum nunc erit paucis, quid Medicorum filiis ſignificet, & quo ſenſu a nobis hic ſumatur. Sciendum itaque eſt, quod primum denotet *morbum arborum*; PLINIVS enim *lib.* 17. *Hiſt. natur. cap.* 24. ſcribit, *olea praeter vermiculationem, quam aeque ac ficus ſentit,* CLAVVM *etiam patitur, ſive fungum placet dicere, vel patellam &c.* Deinde morbum oculorum ſignificat: nam CELSVS l. 7. cap. 7. n. 12. dicit: *clavi vocantur calloſa in albo oculi tubercula, quibus nomen a figurae ſimilitudine eſt*: ubi pro tuberculo duro, calloſo, ex oculo proveniente, ſumitur. Praeterea idem CELSVS l. 5. c. 28. n. 14. & plerique Medicorum *pro morbo pedum*, praeſertim digitorum pedum, habent clavum, quando in eis tubercula, verrucis non adeo diſſimilia, oriuntur, quae dolores ſaepe vehementes cumprimis ingredientibus movent, & quidem ita, ut haud raro vix amplius ingredi queant. Germanis dicuntur *Hühner-oder Krähen-Augen*, id eſt, oculi gallinarum vel corvorum: cum quorum figura, magnitudine & rotunditate ſaepe haud parum conveniunt.

III.

Quid recentioribus. Denique vero etiam *pro morbo capitis* clavi vocabulum habetur Medicis recentioribus, & quidem pro ſpecie peculiari doloris capitis, in qua dolor non totum caput, neque dimidiam eius partem, quam *hemicraniam* vulgo vocant, ſed certam tantum eamque exiguam quandam capitis partem infeſtat, qui

aegris

aegris talem doloris ſenſum in capite movet, ac ſi clavus ferreus calvariae infixus eſſet, dum vehementer pungit & vexat partem aegram. Igitur clavus capitis nobis eſt ea ſpecies dolorum capitis, ubi aegri de dolore in capitis certa eaque exigua parte conqueruntur. An in hac ſignificatione hoc vocabulum apud priſcos Medicos occurrat, me latet, idque, ut verum fatear nusquam invenire aut deprehendere potui; licet morbus ſine dubio etiam olim fuerit, & a Medicis viſus ſit: qui eum forte ſub generali cephalalgiae vel hemicraniae nomine acceperunt aut habuerunt. (*) Interea tamen quia apud recentiores ſaepe uſurpatum, et iam uſu receptum, atque civitate medica hodie quaſi donatum ac ſimul nomen valde aptum eſt ad eam doloris capitis ſpeciem, quae ad clavi calvariae infixi ſimilitudinem dolores concitat, bene deſignandam, quam veteres praetermiſiſſe videntur; non video, quare hoc vocabulum non pro hac morbi ſpecie uſurpari recte poſſit aut debeat. Praeterea etiam eam ob cauſſam huic morbo apte convenit, quia dolor ille tam exiguo ſaepe coercetur ſpatio, ut clavi capitulo fere contegi poſſit. *Definitio clavi.*

IV.

Videmus ex praedictis facile, quomodo clavus capitis a reliquis dolorum capitis ſpeciebus differat. Nam ſi totum caput dolor occupat, generali vocabulo doloris capitis ſive *cephalalgiae* venit: quae ſi diuturna aut longa, *cephalaea* audit; ſin vero dimidiam tantum capitis partem invadit, *hemicrania* a Medicis *Differentiae ab aliis morbis affinibus.*

 appel-

(*) Dolores capitis modo in toto capite, modo in parte eſſe, iam CELSVS notavit, Lib. 4. Cap. 2. n. 2.

appellatur; & denique, ubi exiguam tantum partem, & quidem plerumque certam, in diverſis tamen hominibus variam, modo in ſincipite, modo in occipite, modo iuxta tempora vel aures, modo ſupra oculos aut ſupercilia, modo in vertice ſive bregmate, CLAVVS hodie Medicorum alumnis ſalutatur. Qui in variis hominibus diverſo modo affligere ſolet: dum ſcilicet in quibusdam leviori gradu, in nonnullis vehementiori, in aliis vehementiſſimo, imo adeo acuto dolore aegros excruciat, ut non ſolum dormire non poſſint, atque continuis vigiliis urgeantur; verum in furorem fere agi videantur. Differt etiamhic dolor *ratione temporis*: nam quandoque brevis eſt & brevi tempore tranſit; quandoque vero diuturnus & cephalaeam refert; ita ut vix dubitandum, hunc morbum nomine vel cephalaeae vel hemicraniae olim ſaepe viſum fuiſſe a Medicis.

V.

Differentiae ratione ſymptomatum.

Verum non hae ſolae ſunt clavi differentiae; ſed variae aliae adhuc conſiderari merentur. Nam primo ratione modi eum percipiendi, quandoque *ſenſum frigoris* in aegris excitat, eumque ita deſcribunt Medicis, quaſi fruſtum glaciei parti capitis dolenti impoſitum eſſe ſentirent; id quod pro cauſſa humores frigidos, acidos ſive pituitoſos circa locum affectum congeſtos aut ſtagnantes indicare videtur. Alii contra *de dolore acri, urente*, ſive fervido conqueruntur; id quod ſanguinem fervidum, aeſtuantem, alcalicum, acrem vel bilioſum pro cauſſa habere veroſimile eſt. Alii *dolorem pungentem* inſtar clavi, vel *terebrantem* inſtar terebrae accuſant, & quae ſunt aliae huiusmali a ſymptomatibus variis deſumtae differentiae.

VI. *Ra-*

VI.

Ratione cauſſarum etiam notabiles occurrunt clavi divertitates. Cum enim hoc malum haud raro obſervatum ſit in hominibus hypochondriacis, praeſertim litteris valde deditis, *clavum hypochondriacum* nonnulli illud vocarunt; quando vero in mulieribus hyſtericis ſive uterinis paſſionibus obnoxiis id occurrebat, *clavum hyſtericum* nuncuparunt. Ego vero cum clavum eiusmodi ab haemorrhoidibus obſtructis ſive ſuppreſſis ortum fuiſſe obſervaverim, ſimilesque etiam aegros ab excellentiſſimo D. PRAESIDE viſos ex eo cognoverim, ut ſimul ex nomine cauſſa atque origo morbi cognoſcatur, quid vetat, illum apto, niſi me omnia fallunt, *clavi haemorrhoidalis* nomine ſalutare? *ratione cauſſarum.*

VII.

Malum hoc etiam facile ab aliis, quae ex congeſtione & ſtagnatione ſanguinis promanant, morbis poteſt ſegregari ac diſtingui. Prima differentia *ratione dolorum* occurrit; quippe hoc noſtro morbo laborantes, praeter eum, quem cum aliis communem perferunt dolorem, talem praeſertim ſentiunt, qualem illi, (ſi caſus talis forte exiſteret,) ſenſuri eſſent, quibus clavus caput penetraret, aut ſaltem valde premeret. Ab his itaque doloribus ipſi non immerito clavi haemorrhoidalis nomen tribuimus. *ratione dolorum.* Accedit porro *locus*, qui luculentam ab aliis huius generis morbis diſtinctionem ſuppeditat. *ratione loci.* Cum enim alii ex congeſtione & ſtagnatione ſanguinis ortum trahentes morbi, partim circa pectus, v. g. aſthma ſanguineum, anxietas praecordiorum; par-

 tim

tim circa abdomen ſeſe exſerunt, ut malum hyſtericum, hypochondriacum, colica haemorrhoidalis, & quae ſunt alia: hic praeſertim caput, partem corporis nobiliorem, & in eo quidem partes N. IV indicatas, occupare ſolet. Reliquae tandem huius morbi ſpecies, cum vel completae vel incompletae dici poſſint, quando ſcilicet vel in ſolito excretionum loco ſedem figunt, vel in alio & remotiori; hoc noſtrum malum ad primam praeſertim claſſem eam ob cauſſam referre poſſumus, quoniam excretio copioſi ſeri vel ſanguinis per nares aut haemorrhoides ſub finem eius plerumque ſolet contingere.

ratione effectus.

VIII.

Differentia a clavo hyſterico.

Speciatim vero a morbo huius generis muliebri, cum quo multa habet communia haec paſſio, a clavo ſcilicet hyſterico, differentiam morbi annotare lubet. Quamvis enim cauſſa generalis & communis, ſuppreſſio nimirum vel emanſio haemorrhagiae cuiusdam conſuetae, nec non locus, qui in utroque caput eſt, imo dolores, qui circa partes, ubi excretio fieri poteſt, ſeſe exſerunt, in hoc pariter malo, ac in clavo hyſterico nullum aut parvum certe diſcrimen relinquant; nihilominus tamen ſubiectum, quod in clavo hyſterico femina, in clavo vero haemorrhoidali utplurimum mas eſt, ſatis utrumque morbum ſecernit: praeſertim ſi, quae in denominatione diverſa patet, cauſſam in utroque diverſam ante oculos ponamus. Interea tamen non negamus, clavum haemorrhoidalem etiam in mulieribus, quae haemorrhoidibus laborarunt, quandoque oriri: quia multae dantur mulieres haemorrhoidibus laborantes,

tes, & inprimis ex eis, quae vel menſium difficultate preſſae, vel quibus ob aetatem menſes iam deſierunt.

IX.

Praeterea *diverſa anni tempora, tempeſtates annuas, menſtruas* ac *diurnas* tantopere variantes, nec non morbi ipſius tempus ſpeciale, principium videlicet, incrementum, ſtatum ſ. ἀκμὴν, decrementum denique; poſtremo diverſam rationem gradus, indolis, durationis atque originis, & ſi quae ſunt alia, quae huc facere poſſunt, multifarie diſcrepantem reddere poſſe hanc naturae & ſanguinis anomaliam, nemo eſt, qui ignorat, aut inficias ibit. Sed partim ſupervacaneum mihi videtur, partim etiam a ſcopo & brevitate, quam intendo, alienum, rem ſatis planam ac notam copioſius velle deducere, & adductas circumſtantias cum magno apparatu ex aliorum libris deprompto adaugere; quapropter ad definitionem & cauſas potius huius morbi declarandas me converto.

Differentia a ſe ipſo.

X.

Vt igitur iam ſpecialius ad morbi, quem conſiderandum mihi propoſui, evolutionem perveniam, placet eum ita breviſſimis *definire* vel deſcribere. *Clavus haemorrhoidalis* eſt doloris ſpecies in certa quadam eaque exigua capitis parte, ea fere ſenſatione in aegro, ac ſi clavus illuc loci capiti infixus eſſet, ortum plerumque trahens a congeſtione vel ſtagnatione ſanguinis aut ſeri circa partem dolentem, poſt ſuppreſſas vel non ſuccedentes haemorrhoides, tam in viris quam mulieribus: qui ſaepe non ceſſat, niſi ſanguinis copia ſive per haemorrhoides, id eſt, venas

Definitio clavi haemorrhoidalis.

vel arterias inteſtini recti; ſive per nares excernatur; vel ſaltem larga ſeri vel muci, quandoque ſubcruenti aut purulenti copia per praedictas partes reiiciatur.

XI.

Cauſſae. In definitione modo diximus, cauſſam proximam ex congeſtione vel ſtagnatione ſanguinis, qui alias per haemorrhoides excerni ſolebat, petendam eſſe; nec facile erit, qui illam dubiam reddere velit: cum effectus, ſubſequens ſcilicet excretio ſeri ſive ſanguinis, ut Philoſophi aiunt, ſatis de cauſſa teſtari poſſit. Prae omnibus itaque cauſſa antecedens hic examine accuratiori digna videtur: nec illam faciliori ratione, quam ex comparatione cum cauſſa clavi hyſterici, explicari poſſe arbitror. Quemadmodum enim celeberrimorum Medicorum ſententiae in eo egregie inter ſe conſpirant, quod ſuppreſſio, imo & emanſio menſium, praecipuam & communiſſimam cauſſam clavi hyſterici conſtituat, adeo ut nomen ipſi exinde poſt SYDENHAMIVM, *Epiſt. de hyſterica paſſione*, communi omnium conſenſu datum fuerit; ſiquidem ſuppreſſionem ac emanſionem menſium hyſterica paſſio cum ſuis ſymptomatibus ſaepiſſime preſſo pede ſequatur, hanc vero tandem clavus ipſe hyſtericus; ita quoque in eo non facile diſſentire eosdem poſſe confido, quod obſtructio fluxus menſtrui ob naturalem analogiam ratione finis, ſcopi & intentionis naturae merito maſculorum obſtructis haemorrhoidibus debeat comparari. Quae cum ita ſint, uti ſunt, probatum mihi videtur ſatis, etiam apud maſculos conſimilem morbum dari poſſe, quamvis idem vix aut raro

in

in ſyſtematibus medicis pertractetur, & eadem opera ſimul evictum, cauſſam antecedentem noſtri morbi praecipuam & maxime frequentem ſuppreſſionem haemorrhoidum eſſe; & propterea nihil obſtare, quo minus illum, ad modum clavi hyſterici, *clavum haemorrhoidalem* appellemus, cum hic pari ratione mares & feminas, quae haemorrhoidibus laborarunt, ac clavus hyſtericus feminas, quibus menſes ſuppreſſi, afficiat. Atque iſto modo rem non in ſpeculatione ſaltem aut theoria, ſed in ſubiectis aegris ipſis exacte ſe habere, ipſa experientia haud ita pridem Lipſiae edoctus ſum: ubi in viro primum ſe exhibebat ſuppreſſio haemorrhoidum, huic ſuccedebat malum hypochondriacum cum variis ſymptomatibus, mox in cephalalgiam & in ſpecie in clavum, quem haemorrhoidalem vocavimus, degenerans. Atque tali modo ex theoria pariter ac praxi conſentiente, cauſſa huius morbi praecipua & ſpecialis cum generali, quantum licet & libet, demonſtrata videtur.

XII.

Qua quidem ſententia non negare volumus, motum corporis deficientem, quo copia et ſpiſſitudo ſanguinis introduci poteſt; excedentem, in quo per nimium calorem humores corporis, eiectis ſubtilioribus & fluidioribus, exſiccantur, & circulatio & ſecretio quibusdam in locis impeditur; nec non potus nimii ac ſpirituoſiores, praeſertim ſpiritus vini vel vini fortioris, ut & aerem calidiorem aut frigidiorem, talemque tempeſtatem aliam, ſi quis ei diutius expoſitus ſit, cibi craſſiores, adſtringentia, aliaque ſpiſſitudinem *Cauſſae remotae.*

ſan-

ſanguinis atque orgaſmum promoventia, cauſſam & anſam praebere poſſe huic malo, quod κατ᾽ἀναλογίαν clavum haemorrhoidalem cognominavimus.

XIII.

Subiectum. Et cum temperamentorum ea ſit ratio, ut non facile unum in uno eodemque ſubiecto deprehendatur, ſed eorum tanta ſit diverſitas, tantaque commixtio, ut in uno plerumque omnia, quamvis diverſo gradu & indole varia reperiantur; hinc, mea quidem ſententia, hoc reſpectu omnes homines etiam huius morbi ſubiectum eſſe poſſent; utut hoc vel illud temperamentum pro craſi ſua illi plus vel minus obnoxium ſit. Quis enim eſt, qui ignoret, *temperamenta melancholica, cholerica* & *ſanguinea* prae aliis a morboſo iſto affectu tentari? *) cum enim frequentiores motus haemorrhagicos, praeſertim haemorrhoidales in eis reperire liceat, ob eosdem congeſtionum & ſtagnationum agmina facile ſe exſerere poſſunt: & ſi declinatio a ſtatu recto & naturali fit, congeſtiones hae actu quoque mox ſaepiſſime exiſtunt. Aetas tamen virilis & ſenilis magis ad hoc vitium prona eſt, quam iuvenilis, hanc praeſertim ob cauſſam: quod hae aetates haemorrhoidum fluxui prae ceteris maxime ſubiectae ſint; ideoque deficiente eo, morbos experitur eos, qui ex ſuppreſſione vel emanſione illarum ſuam ducunt originem.

XIV.

*) SYDENHAMIVS hyſtericas cholericas clavo maxime obnoxias eſſe notat *epiſt.* iam laudata *de hyſterica affectione.*

XIV.

Iam uti clavus hyſtericus ſequiori ſexui proprius & peculiaris affectus eſt; ita clavus haemorrhoidalis mares magis affligit: idque eo magis, ſi forſitan tale vitae genus ſibi elegerint, quod magis ſuppresſioni ſive obſtructioni haemorrhoidum occaſionem praebere, & huic morbo tali modo viam ſternere poſſit. Quod ſi enim quis verbi cauſſa talem vivendi rationem inchoet, ut in ea vel motuum exceſſus fiant, vel defectus eorum contingant, vel denique utriusque variationes non moderate ſe invicem excipiant, extra omnem dubitationem poſitum eſſe arbitror, eum magis ſibi ab hoc hoſte timendum habere, quam alium, qui diuerſum vitae genus proſequitur, aut ſenſim ſenſimque mutat. *Omnes enim ſubitaneae mutationes*, teſte HIPPOCRATE *periculoſae.* *Plerumque mares.*

XV.

Locus affectus in hoc morbo eſt caput; & quidem pars eius exigua, quae apice digiti vel clavi ferrei capitulo fere contegi poteſt. Sed hic locus in omnibus non eſt idem, verum in nonnullis ſedet ſupra oculum in loco ſuperciliorum, ut VALESCVS de TARANTA notavit: in aliis ſupra canthum oculi maiorem, ubi ſinus frontales ſunt, quemadmodum PECHLINVS obſervavit. PISO eum in fronte vidit; WELSCHIVS circa tempora; HELMONTIVS in vertice; ELSHOLZIVS & FORESTVS in occipite; alii forte in aliis locis, prout ſanguis, in vaſis haemorrhoidalibus ob quamcunque cauſſam exitum non inveniens, modo circa hanc modo circa aliam partem forte congeritur: ubi rodendo vel diſtendendo membranas nerveas pericranii, *Locus affectus.*

vel durae aut piae matris, vel membranulae in ſinibus frontalibus, ſpaſmos ac dolores illos excitat.

XVI.

Diagnoſis ſpecialis Inter criteria huius mali praecipua primum locum occupat *premens* & *ardens dolor*, modo magis, modo minus vehemens; modo *pungens*, modo quaſi *terebrans*, in certa & exigua capitis parte, coniunctus cum ſenſatione iſta, a qua dimidiam ſuae denominationis partem derivat, & *clavus* appellatur. Vt enim ſupra iam mentionem fecimus, quoties morbus hic occurrit, talem aegrotantes perſentiſcunt dolorem, ac ſi clavus capiti vehementer impreſſus vel infixus haereret: qui ſenſus tamdiu utplurimum perdurat, uſque dum excretio noxii aut *purulenti* ſanguinis exitum vel per nares, vel per haemorrhoides invenerit. Praeterea ſolita in his affectibus congeſtionum caloris augmentatio, vaſorum inflatio ſive turgeſcentia, phlogoſes, nec non coloris & caloris naturalis incrementum, imprimis circa caput, atque arteriarum pulſatio, agrypnia, & circa reliquas corporis partes torpor ac laſſitudo ſive debilitas, ſigna morbi adaugere ſolent. Accedit pulſus undoſus plerumque, & durus, urina rubra, quandoque vero flammea, ſpumans: quae coniunctim & in aliis gravioribus morbis a ſanguinis congeſtionibus ortis obvenire ſolent.

XVII.

Prognoſis Levior forſan morbus noſter videri poſſet, niſi triſtis eventus ſaepius iam docuerit, quantum vel ipſemet mali poſſit advehere. Quod ſi enim ſero vel perverſe medicina paratur, aut aegro non a naturae benignitate auxilium fertur, quae vel fluxum haemorrhoidalem

pro-

promoveat, vel alium excretionis ſanguineae, locum e. g. nares aperiat, in multum certe tempus, non ſine magno aegroti incommodo, poteſt protrahi, imo usque ad ſenſuum quandam aliquando debilitationem. Inde etiam apoplexia ſanguinea, vel arthritis, & quidem ſi non univerſalis, tamen affectus arthritici, ut dolores oculorum, ophthalmoponia ſive ophthalmagra, odontagra, hemicrania diuturna, aut cephalaea, ſuſurrus atque tinnitus aurium moleſtiſſimus, otalgia, graviores vertigines, quin & ipſa phreneſis, quae ſumma capitis inflammatio eſt, perniciosiſſimum illud periculoſiſſimumque malum, tanquam ex infelici fonte, emanare poſſunt, atque revera quoque propullulant. Quando vero rite curatur & in tempore, haud levis ſpes eſt, aegrum inde quoque rurſus liberari poſſe: quamvis nec hoc diſſimulandum, quod unus ex eis ſit morbis, qui data occaſione facile redeunt, periodici fiunt, atque aegrum per intervalla male affligunt.

XVIII.

Atque haec eum in finem omnia propoſuimus ſive praemiſimus, ut iam convenientem curam quoque ac medelam morbo afferendam eo certius inde eruere liceat; id quod ſine ambagibus & circumitione verborum, quantum exiguae vires noſtrae permittent, praeſtare conabimur. Indicatio primaria hic eſt, haemorrhoides obſtructas eſſe reſtituendas; ſecundaria, ſanguinem ex obſtructis haemorrhoidibus in capite congeſtum eſſe partim revellendum & evacuandum, partim reſolvendum & in circulum redigendum. Ergo morbo huic triplici illa cura, puta pharmaceutica, chirurgica & diaetetica medemur. Ad phar- *Cura generalis.*

maceuticam quod attinet, quae primum merito ſibi locum hic vindicat, ſanguini ſtagnanti, aeſtuanti & ad inflammationem prono, temperantibus, attenuantibus ſive reſolventibus medicamentis, diſcutientibus ac diluentibus cumprimis ſuccurrendum erit, vt ſanguis ſtagnans rurſus dilui, reſolvi, ac moveri, imo promoveri & in ordinarias vias ſive venas ſalutariter reduci poſſit. Propter partes vero ſanguinis corruptas ſive depravatas, atque in corpore forſitan relictas, imo & revulſionis gratia, leniora cathartica quandoque alterantibus interpoſita, non ſine ſingulari effectu aegrotis commendari debere arbitror.

XIX.

Cura ſpecialis. Si ſpecialius ad curam attendere animus eſt, pharmaceutica, alterantibus & leniter diaphoreticis cumprimis in pulveribus, potionibus atque eſſentiis datis, auxilium praebet. Ante omnia pulveres ex terreis, abſorbentibus & ſalinis temperantibus ſtatim ab initio morbi porrigi poſſunt optimo cum ſucceſſu: ut pulueres temperantes varii hodie hinc inde uſitati, praeſertim STAHLII, D. Praeſidis, pulvis temperans ex matre perlarum praeparata, vel magneſia cum pauco nitri depurati, ſcilicet ad grana tria vel quatuor ſaltem pro doſi admixti. Potiones temperantes ex lap. cancror. matre perlar. aqua roſarum, florum tiliae, ſambuci & cinamomi ſine vino, edulcoratae cum ſaccharo violaceo, vel rotulis e ſucco berberum; item ex aqua card. ben. vel ceraſorum, cum cinamomi ſine vino, & pulvere magneſiae, additis pro dulcedine rotulis violaceis, poſſunt praeparari. Potiones ſingulis duabus vel tribus horis; pulveres

vero

vero bis vel ter per diem porriguntur. Deinde reſolventia cum temperantibus atque etiam diſcutientibus coniunguntur in pulveribus & potiunculis: nempe diaphoretica fixa, ut antimonium diaphoreticum, bezoardicum minerale, nec non pulveres bezoardici, inprimis *Sennerti* & ſimiles, etiam cum guttula olei iuniperi veri vel ligni ſaſſafras pro doſi remixti. Ita et ſalia media, inprimis nitrum antimon. tartarus vitriol. & arcanum duplic. addi poſſunt. vel liquor quidam temperans ex aqua flor. paralyſ. tiliae vel roſarum, cum ſale digeſtivo SYLVII, vel oleo nitri fixi paratus, ex infuſo theae vel coffe ſumtus: cuius liquoris unciae ſemis addi poſſunt gutta unica vel duae olei lavendulae aetherei. item oleum bezoardicum WEDELII cum ſaccharo mixtum, vel cum pulvere temperante ſuperius indicato. Pulvis antiſpaſmodicus STAHLII, vel pulveris antiſpaſmodici & temperantis aequales partes ſaepius aegrotis exhibitae egregie hic proſunt; vel etiam potio quaedam ex aqua ceraſorum, & cinamomi ſine vino, pulvere magneſiae, additis cinnabari nativa & ſaccharo candiſato albo, vel ſaccharo perlato; imo & olei iuniperi deſtillati veri guttis aliquot & rotulis e ſucco ribium. Vel pulvis temperans, & antiſpaſmodicus cum aquis analepticis ac diaphoreticis in forma potionis ter vel ſaepius per diem adhibentur. Infuſa aquea calida, ex thea vel ex aliis herbis & radicibus attenuantibus parata, hic quoque egregie prodeſſe poſſunt: ut & eſſentiae variae diaphoreticae ex ſcord. pimpinella alba, angelica & leviſtico parata, mane praeſertim cum eiusmodi infuſis aſſumtae, ſubſequente regimine diaphoretico.

Ceſſante tandem paululum aeſtu *catharſis* quaedam lenis optimum effectum praeſtat; ut potio quaedam laxans ex magneſia cum manna & aqua florum acaciae, vel ceraſorum nigrorum, ſubiuncto circa noctem & ſubſequente die mane pulveribus iam ſupra laudatis temperantibus. Poſtea etiam proderit medicamenta haemorrhoides revocantia exhibere: qualia ſunt pilulae balſamicae, aloetica & myrrhata alia, de quibus plura videri poſſunt in autoribus practicis. Nam mulieres clavo hyſterico laborantes, menſibus obſtructis reſtitutis a clavo liberantur, teſte STAHLIO *diſſ. de podagra*; ita autore HILDANO, *obſ.* 9. *cent.* 2. inveterata hemicrania, (quae cum clavo magnam habet analogiam) copioſa ſanguinis per alvum profuſione curata eſt.

XX.

Cura externa. *Externe* nonnulli aquam frigidam cum linamentis ſaepius loco dolenti applicatam commendant, & ſalutares eius effectus praedicant. Quando vero hac quis uti nolit propter dubium & ancipitem effectum, tunc haud levem uſum praeſtant epithemata tam ſicca ex floribus chamomillae, ſambuci & farina, vel ex herba & floribus millefolii & mica panis; quam fluida ex ſpiritu ſambuci, roſmarini, ſerpilli, ſpiritu vini camphorato roborato; vel etiam lacte tepido veſicae incluſo; ut brevitatis cauſſa errhina blanda ac moderata, aliaque taceamus, cum haec indicata, tanquam ſelecta, ſecura & uſu probata indicaſſe ſufficiant.

XXI.

Cura chirurgica Quemadmodum vero ſaepius iam monuimus fluiditatem ſanguinis in hac declinatione a ſtatu ſano Medicis maxime omnium debere eſſe curae cordi-

que;

que; ita & hoc loco praeſertim ad illam animum attendere debemus, ubi de chirurgico auxilio paucula adiicienda ſuperſunt. Hoc enim eſt, quod ſalutari inſtituto ad hunc finem obtinendum in ſubſidium vocatur, praeſertim per *venaeſectionem*, atque *ſcarificationem*; quae optime praeſervandi cauſſa circa aequinoctia & ſolſtitia ſuſcipiendae videntur, imprimis ſi aegrotantes multo ſanguine abundent. Nec erit facile, qui venaeſectionem & ſacrificationem etiam in paroxyſmo ad revulſionem imo ad ipſam quoque naturalem deficientem haemorrhagiam, haemorrhoides ſcilicet, promovendam multum conferre, in dubium vocaturus ſit, praeſertim ſi in pedibus inſtituatur. In vehementiori malo etiam V. S. in iugulo, & revulſionis gratia *veſicatoria* quoque prodeſſe exiſtimo, omnium maxime vero *hirudines* ano applicatas.

XXII.

Succedit in ordine *Diaetetica*, quae uti in reliquis humanis morbis, ita & in hoc quoque laude ſua non erit defraudanda. Quis enim eſt, quamvis Medicinae ſacris vix fuerit initiatus, qui neſciat, vel eam ſolam, ſi rite obſervetur, aegrotantibus quam plurimis optime ſuccurrere poſſe, eandemque omnem diligentiam, ſtudium atque operam Medici irritam reddere, ſi fuerit neglecta. Neceſſe itaque eſt, eam hic quoque in noſtro caſu diligenter ante oculos habere, & ad iudicandas regulas, quamvis generales, imprimis & ſedulo attendere: ſcilicet, ut primo ad fluiditatem humorum obtinendam, debita menſura potus, morbo convenientis, tenuis ſcilicet & diluentis adhibeatur; nihil enim maiorem efficaciam in ſanguinem eiusque circulationem habet, quam *potus*: quem adeo, ſi rite praeſcribimus, dimidium laboris circa hunc morbum factum eſſe exiſtimo. Deinde victus etiam ſit tenuis & parcus, vitando nimium & craſſum. Praeterea aerem evitet frigidum & humidum, ut & nimis calidum, quaeratque, quantum poteſt,

Cura diaetetica

eſt, temperatum ac ſerenum. In ſtudiis, ſommo & vigiliis ſervetur modus. Denique cum *motus* ſecundum vulgare illud, *corpus in motu & animus in quiete*, praecipuum ſit, quo ſanitas conſiſtat, eo allaborandum eſt, ut & hic conveniens ordo non negligatur; ſed afflictus, quem ab hoc malo liberandum habemus, iuſtum in eo modum teneat. Neque enim in hoc caſu nimius, quod plerumque noxium eſt, nec plane nullus, ſed frequens at moderatus, locum habere debet. Tandem opera danda ut obſtructiones alvi evitentur eaque aperta ſemper ſervetur, fugianturque ea, quae tranſpirationem naturalem impedire poſſunt. Quibus non neglectis, & natura haud facile excretiones ſuas neceſſarias negliget, quae maxime allevant corpus & congeſtiones ad ſuperiora praecavent. Poſtremo ut naturam circa ſalutare hoc negotium, haemorrhoides ſcilicet, verſantem ex negligentia quadam non impediamus. Quod ſi vero harum rerum omnium debitam rationem habuerimus, nec felicem, annuente numine, conaminibus noſtris eventum defuturum eſſe ſperamus.

XXIII.

Cautelae practicae. Antea vero, quam aliqualis per medicamenta facta ſit alteratio, ab evacuatione forti abſtinendum eſt: ne videlicet laudabiles pariter ac illaudabiles ſeu corrupti humores aegrotantibus una ſubtrahantur, & plus mali inde, quam commodi reſultet. Deinde vero omnis eſt cura adhibenda, ne excretiones aliae naturales ullo modo impediantur; ſed ſedulo, quantum licet, & promoveantur atque continuentur. *Cucurbitula* loco dolenti in paroxyſmo adhibita, mox omnem dolorem ſuſtulit, teſtantibus Miſc. Nat. Cur. Alium hirudines parti affectae applicatae. BORELLVS vena frontis aperta clavum curavit. vid. obſ. 61. centur 1. *Paraeus arteriotomia* lib. XIV. cap. 4. Quibus omnibus ſingulisque probe expenſis & obſervatis, accedente favore Numinis, abs quo ſolo ſucceſſus medelae felix aegroto & levamen a dolore ſenſim allatum, & ſanitatem ipſam ſuo tempore reſtitutum iri, cum ratione confidimus.